

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programındaki Değerlerin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri*

Samples of Children's Literature Works for Teaching Values in Social Studies 4th Grade Curriculum

Esra UÇARKUŞ¹, Kübra Tuğçe BİNGÖL²

¹Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği. esraucrk@gmail.com

²Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Hizmetleri ve Ar-Ge Birimi.
kubratugcebingol@gmail.com

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Makalenin Geliş Tarihi: 01.09.2021

Yayına Kabul Tarihi: 22.02.2022

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7 öğrenme alanının değerlerine uygun örnek çocuk edebiyatı eserleri önermektir. Bu amaç doğrultusunda 32 öğretmenin görüşleri ile belirlenen Timaş, Genç Hayat, Taze Kitap, Cezve ve Doğan Egmont yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserleri sosyal bilgiler, değerler, sınıf ve yaş ölçütü kapsamında incelenmiştir. Doküman analizi metoduyla gerçekleştirilen bu çalışmanın verileri, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, her öğrenme alanının değerine uygun kitapların olduğu tespit edilmiştir. En fazla kültürel mirasa duyarlılık değeri ile ilgili çocuk edebiyatı eserlerinin olduğu, en az ise aile birliğine önem verme ve tasarruf değerine yönelik eserlerin olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmadan hareketle, yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserlerinin farklı sınıfların öğretim programında kazandırılması amaçlanan değerler bağlamında incelenmesi önerilebilir. Bu eserleri sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin değer öğretim yaklaşımları ile birlikte kullanmaları da önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, Değer eğitimi, Sosyal bilgiler, Doküman analizi

ABSTRACT

The aim of this study is to suggest children's literature works in accordance with the values of 7 learning areas in the 4th grade social studies curriculum. For this purpose, the children's literature works of Timaş, Genç Hayat, Taze Kitap, Cezve and Doğan Egmont publishing houses, which were determined by the opinions of 32 teachers, were examined within the scope of social studies, values, class and age criterias. The data of this study, which was carried out with the

***Ahntılama:** Uçarkuş, E. ve Bingöl, K.T. (2022). Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programındaki değerlerin öğretimine yönelik örnek çocuk edebiyatı eserleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2), 1497-1534.

document analysis method, were analyzed with descriptive analysis. As a result of the research, it has been determined that there are books suitable for the value of each learning area. It has been determined that there are works of children's literature related to the value of sensitivity to cultural heritage the most, and the works of the value of giving importance to family unity and savings are the least. Based on this study, it can be suggested to examine the children's literature works of publishing houses in the context of the values that are aimed to be gained in the curriculum of different classes. It can also be suggested to use these works together with the value teaching approaches of the classroom teachers who take the social studies course.

Keywords: *Children's literature, Value education, Social studies, Document analysis*

GİRİŞ

İnsanı ve insan topluluklarını konu edinmesi bakımından edebiyat ve eğitim birbirlerinden beslenen iki alandır. Edebiyat insanın iç dünyasını yumuşatan, duygularını geliştiren, düşündüren ve toplumsal ilerlemeye hizmet etme bilinci veren özellikler taşır. Bu özelliği sayesinde eğitimle amaçlanan içeriğin kuru kuruya ezberletilerek değil sezgi, yaşantı ve estetik ile kazandırılabilmesi mümkün olmaktadır (Kavcar, 1982, s. 2-3). Bir diğer açıdan, edebî ürünler incelendiğinde kültür aktarımının yapıldığı, ahlaki ve dini değerlerin yansıtıldığı özetle eğitici öğelerin öne çıktığı görülmektedir (Bütün Kar, 2018, s. 288).

Brabant (1989) eğitim programının ilkelerinde bilhassa da ilköğretimde edebiyatın sosyal bilgiler ile ilişkilendirildiğini belirtmektedir (McGovan ve Guzzetti, 1991, s. 16). Benzer şekilde Cumhuriyetten günümüze kadar uygulanan sosyal bilgiler öğretim programlarında da bu ilişkilendirmenin yapıldığı görülmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002, s. 37). Bu konuda Savage ve Savage (1993), itinayla seçilmiş çocuk edebiyatı eserleri temel alınıp iyi planlanmış etkinlikler tasarlandığında, sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ve kazanımlarına ulaşmanın mümkün olacağını belirtmektedirler (s. 32). Bu hedefler kapsamında olan değerler eğitiminde çocuk edebiyatının rolü ele alındığında, Leming (2000) çocukların değerleri içselleştirmesini sağladığından dolayı hikâyelere özel bir önem atfetmektedir (s. 413).

Değerler eğitiminde çocuk edebiyatının önemi, pek çok araştırmacının araştırmalarına konu olmuştur. Çocuk edebiyatı eserlerini değerler eğitimi bağlamında (Genç, 2019;

Gürsoy Tavuş, 2015; Kavaklı, 2019; Kuru ve Keklik, 2016; Pilav ve Orhan, 2020; Şimşek, 2015; Tahirova, 2019; Üstündağ, 2017; Yeniay, 2019; Yılmaz, 2018; Kuru, 2018), Millî Eğitim Bakanlığının 100 temel eser olarak önerdiği eserler odağında (Aktan ve Kılıç, 2015; Çalışkan, 2016; Kantar, 2014; Öztürk, 2013), evrensel değerler açısından (Arısoy, 2014; İpek, 2017; Eryeşil, 2015; Otmar, 2017) kök değerler açısından (Akay, 2018; Bulut, 2021) Türkçe dersindeki değerler bağlamında (Karagöz, 2017; Memişoğlu, 2019; Şahin ve Bayrak, 2020) ve sosyal bilgiler dersi kapsamında (Calp ve Calp, 2019) araştırmacılar incelemişlerdir. Sonuç olarak bu çalışmalarda, tek bir yazarın eserlerinin ele alındığı ve aktarılan değerler ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Bir eğitim-öğretim yılı boyunca sosyal bilgiler dersinin değerleri düşünüldüğünde sadece bir yazarın eserleriyle değerler öğretiminin yapılması mümkün görünmemektedir. Bu açıdan, 4. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğrenme alanları kapsamında kazandırılması amaçlanan değerlerin öğretimine yönelik çocuk edebiyatı eserlerinin seçilmesi de çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının yedi öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan saygı, sorumluluk, aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik, doğal çevreye duyarlılık, bilimsellik, tasarruf ve bağımsızlık değerlerinin öğretimine yönelik örnek çocuk edebiyatı eserlerinin önerilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çocuk edebiyatı eserlerini yayımlayan yayınevlerinin belirlenmesinde, sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Buradan hareketle, belirlenen yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserleri sosyal bilgiler, değerler, yaş ve sınıf ölçütleri temel alınarak incelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Değerler Eğitimi

İnsanlar yaşamlarındaki durumlara yönelik düşünce biçimlerinde, karar vermelerinde veya eyleme geçmelerinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkisinde kaldıkları bir değerler dizisine sahip olabilmektedirler. Hayatın hemen hemen her alanında yansımaları bulan

değerleri Halstead ve Taylor (2005), kişisellik ile yakından ilişkisi olan eylemlerin ve inançların değerlendirilmesinde, karar vermede ya da davranışlara yön vermede referans noktaları olan idealler, ilkeler, hayat görüşü veya temel inançlar olarak tanımlamaktadırlar (s. 4). Değerler, toplumdan topluma farklılık gösterebilirken aynı toplumda da farklı özellikler gösterebilir. Bu açıdan bakıldığında, okula gelen her çocuk ailesi tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak aktarılan değerlere sahip olabilmektedirler. Eğitim sistemi de farklı değer yapıları ile okula gelen öğrencileri belirlenen değerler odağında sistemli ve doğru tekniklerle eğitime misyonunu üstlenmektedir (Yel ve Aladağ, 2015, s. 120). Uygun yöntem ve tekniklerle öğrencilerin kendi değer yapılarını oluşturmaları ve kendi fikirlerini anlamlandırabilmeleri sağlanabilmektedir (Veugelers, 2000, s. 40). Ayrıca uygun yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilen değerler eğitimi, ahlaki edimlerini reddeden ya da dışlanmış öğrencilerin adına da yararlı olabilmektedir (Tillman, 2014, s. XIII).

Değer eğitiminde yararlanılan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımları Superka (1973) telkin, analiz, ahlaki gelişim (ahlaki muhakeme), belirginleştirme (değer açıklama) ve davranış öğrenme olarak ortaya koymuştur (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976, s. 1-2). Telkin yaklaşımı, önceden belirlenen değerleri aktarmak olarak ifade edilmektedir. Değerlerin analizinin ve eleştirisinin yapılmadığı öğüt vermenin öne çıktığı bu yaklaşımda, örnek olaylardan ve tarihi şahsiyetlerden örnekler verilerek onların yaşam öykülerini sunma yöntemleri kullanılmaktadır (Karatay, 2011, s. 1443). Edgington (2002), edebiyatın öğrencilerin temel değerleri belirlemelerinde, anlamalarında ve uygulamalarında yararlı olduğunu belirtmekte ve değerlere uygun karakterlerin var olduğu kitapların öğrencilere okutulması ile değerlerin öğretiminin gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir (s. 114).

Belirginleştirme (değer açıklama) yaklaşımında, bireyin büyük bir olasılıkla ailesinden ve toplumdan öğrendiği değerleri yeniden değerlendirerek, kendi değerler dizisini geliştirmesi amaçlanmaktadır (Leming, 1997, s. 13). Kendilerinin ve başkalarının değerlerini fark etmelerine ve tanımlamalarına, kendi değerleri ile ilgili açıkça ve dürüst bir şekilde konuşmalarına, kendi duyguları, değerleri ve davranış biçimleri ile ilgili

mantıksal düşünmelerine ve duygusal bilinçlerini kullanmalarına yardımcı olunur (Superka ve diğerleri, 1976, s. 19). Öğretmen değerleri empoze etmeden sadece açıklar, onların biçimlenmiş ve öne çıkan değerlerini fark etmelerini sağlar. Bunu yaparken de grup tartışması, otobiyografi, açık uçlu sorular, rol oynama, görüşme, düşünce kâğıtları ve öğrenci raporları gibi yöntemleri kullanabilir (Bacanlı, 2006, s. 24). Ayrıca öğrencilerin kendi değer tercihlerini tanımlamaları ve bunları toplumun temel değerleri ile karşılaştırmaları açısından edebi metinlerden faydalanabilir (Edgington, 2002, s. 114).

Ahlaki gelişim (ahlaki muhakeme) yaklaşımı, Kohlberg'in bilişsel gelişim yaklaşımına dayanmaktadır. Bilişsel gelişimin eğitim aracılığıyla okulda uygulanması neticesinde, ahlaki muhakemenin gelişebileceği iddiası söz konusudur (Leming, 1981, s. 156). Öğrencilerin değer seçimlerinin ve görüşlerinin nedenlerini tartışmalarına teşvik etmek ve bunu sadece başkalarıyla paylaşmaları için değil, kendi mantıksal düşünme aşamalarındaki değişimi göstermek amaçlanmaktadır. Küçük grupla tartışma ve ahlaki ikilem olayları kullanılan yöntemlerdendir (Superka ve diğerleri, 1976, s. 18). Ahlaki muhakeme etkinliği geliştirmek için öğretmen, öğrencilerine karar vermeleri gereken bir senaryo sunarak onların değerleri açıklamalarına ve değişiklik yapmalarına fırsat tanır. Bu noktada, edebiyat aracılığıyla da öğrencilerin hikâyedeki karakterlerin bakış açılarını keşfetmeleri, eylemlerinin nedenlerini açıklamaları ve yeni durumlara yönelik bir görüş sunmaları sağlanabilmektedir (Edgington, 2002, s. 115).

Analiz yaklaşımı, öğrencilerin problem çözme ve mantıklı düşünme becerilerini kullanabilmelerini gerektirmektedir (Karatay, 2011, s. 1444). Öğrencilerin değer sorularına ve sorunlarına karar vermeleri, bilimsel araştırmayı ve mantıklı düşünmeyi kullanmaları amaçlanmaktadır. Test etme, benzer durumları analiz etme, araştırma ve tartışma ile yapılandırılmış mantıklı irdeleme yöntemi kullanılmaktadır (Superka ve diğerleri, 1976, s. 18). Hikâyeler ve masallar ise bir değer analizi etkinliği için aracı rol bir oynar. Öğretmenin sorduğu sorularla öğrenciler, alternatiflerini ve sonuçlarını ortaya koyarlar ve seçimlerini ifade ederler (Edgington, 2002, s. 115).

Davranış öğrenme yaklaşımında, analiz ve belirginleştirme yaklaşımındaki amaçlarla birlikte, bireylerin kendi değerlerine dayanan kişisel ve sosyal eylem olanakları sağlamak ve kendilerini tamamen özerk olmadan bir topluluğun üyeleri olarak görmelerini teşvik etmek amaçlanmaktadır. Analiz ve belirginleştirme yaklaşımında belirlenen yöntemler dâhil olmak üzere, ayrıca okul ve topluluk içerisinde yapılan eylem projeleri ve kişiler arası ilişkilerde ve grup organizasyonlarında uygulanabilen beceri çalışmaları yapılabilir (Superka ve diğerleri, 1976, s. 19).

Çocuk Edebiyatı

Çocuklara yetişkinler tarafından, bazen uyumadan önce bazen de gün içerisindeki bir etkinlik kapsamında hikâyeler ya da romanlar okunabilmektedir. Aslında çocuklar, farklı çocukluk dönemlerinde çocuk edebiyatı eserleri ile tanışabilme imkânına sahip olabilmektedirler. Çocuk edebiyatının tanımlarına bakıldığında, Sever (2019) erken çocukluktan başlayıp ergenlik dönemini de içine alan bir zaman diliminde çocuğun duygu ve düşüncelerini geliştiren ürünler olarak açıklamaktadır (s. 17). Şirin (2019) bilişsel ve sosyal gelişim gibi eğitici özelliğinin yanı sıra duygu, düşünce, hayal ve estetik ile çocukların ruhuna dokunan eserler olarak ifade etmektedir (s. 55). Yalçın ve Aytaş (2014) da çocukların gelişimleri açısından etkili olan, eğitirken eğlendirici öğeleri barındıran, sözlü ve yazılı ürünler olduğunu belirtmektedirler (s. 17).

Çocuk edebiyatı ürünlerinin kaynağı çocukluk olduğundan, önceliğinde de “çocuk gerçekliği”, “çocuğa görelilik” ve “çocuk bakışı” unsurları öne çıkar (Şirin, 2019, s. 43). Çocuğun neyi sevdiği, neyle heyecanlandığı, nelerin onu sevindirdiği ya da üzdüğü ve çevresiyle neleri paylaşmaktan mutlu olacağı hususları çocuk gerçekliği ile ilgilidir (Güran Yiğitbaşı, 2018, s. 38). Çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına uygun olan yani hangi yaş grubunda ise ona göre resim ve dil öğelerinin olması gerektiği ve bununla birlikte psikolojisinin dikkate alındığı bir edebiyatın oluşturulması, çocuğa görelilik ilkesi ile bağdaştırılmaktadır. Çocuğa göreliğin ölçüsünü belirleyen ise çocuk bakışıdır (Şirin, 2000, s. 19). Yazarın kendi fikirlerini çocukça bir dille aktarmadığı, doğrudan çocuğun dünyasından hareketle yazdığı metinler de çocuk bakışı ilkesi ile örtüşmektedir (İpşiroğlu, 2007, s. 174).

Çocuk edebiyatın en temel işlevi, çocuklara okumayı sevdirmesidir ve alışkanlık hâline getirmesidir. Onlara anadilin güzelliğini ve sözcüklerin estetiğini hissettiren bu yazın türü, dil bilincinin kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Sever, 2019, s. 19-20). Dilin çocukluk döneminde daha da geliştiği ve kökleştiği gerçeği, çocuk edebiyatının dil gelişiminde, ifade etme biçimlerinde ve kelime hazinesinin zenginleşmesinde etkili olduğunu göstermektedir (Yalçın ve Aytaş, 2014, s. 17). Ayrıca çocuk edebiyatı ürünlerinde estetik kaygılar dikkate alındığından dolayı, çocuğa yazın ve sanat eğitimi verme noktasında da işlevsel olmaktadır. Bu bakımdan çocuk edebiyatının okuma alışkanlığının edinilmesinden, yazınsal duyarlılığın gelişimine ve bireysel kimliğin oluşmasına kadar pek çok açıdan etkisinin olduğunu söylemek mümkündür (Dilidüzgün, 2018, s. 25).

Nitelikli bir çocuk kitabı, amaç ve işlev bakımından çocuğa göre ve çocuk gerçekliği ölçütüne uygun yazılmış ve çizilmiş olmalıdır. Çocuğun gelişimini destekleyen, yaşadığı kültürün değerleri ile bütünleşmesini sağlayan, kendini tanıyan, sorunlarıyla yüzleşmesini bilen, eğitimine ve gelişmesine destek olan özellikleri içermelidir (Şirin, 2019, s. 100). Bu noktada vurgulamak gerekir ki çocuk edebiyatı ürünlerinde kurallardan ve yaptırımcı ifadelerden uzak durulması, bunun yerine çocukların neden-sonuç ilişkisini kurabilecekleri bir şekilde aktarımın yapılması arzu edilmektedir. Örnek olarak çocuklara “Doğayı sev ve koru”, “Derslerine çalış”, “Sağlığını koru” gibi ifade edilebilecek pek çok emir ve kurallarla dolu bir sesleniş yerine “Doğayı sevmezsem ve korumazsam ne/neler olabilir?”, “Derslerime çalışmadığımda neler olabilir?”, “Sağlıklı olmak için neler yapılabilir?”, “Bunları yapmazsam neler olabilir?” gibi sorular yöneltilerek kendilerinin cevap bulabilmelerinin sağlanması daha anlamlı olacaktır (Sever, 2019, s. 22-23).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yöntemiyle tasarlanan bu çalışmada, çocuk edebiyatı dokümanları 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması amaçlanan değerlere göre incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çocuk edebiyatı eserleri yayımlayan çok sayıda yayınevi bulunmaktadır. Bu yayınevlerinden hangilerinin çalışma grubuna dâhil edileceğinin belirlenmesinde sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin görüşleri dikkate alınmıştır. Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme ile belirlenen 10 okulda görev yapan toplam 32 öğretmenle ikinci yazar yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonucunda A okulundan 3 öğretmen Doğan Egmont ve Taze Kitap, B okulundan 4 öğretmen Timaş ve Cezve, C okulundan 4 öğretmen Doğan Egmont ve Taze Kitap, D okulundan 4 öğretmen Timaş ve Cezve, E okulundan 5 öğretmen Doğan Egmont, Timaş, Genç Hayat ve Taze Kitap, F okulundan 2 öğretmen Timaş ve Doğan Egmont, G okulundan 2 öğretmen Genç Hayat ve Taze Kitap, H okulundan 1 öğretmen Genç Hayat, I okulundan 5 öğretmen Doğan Egmont, Taze Kitap, Timaş ve Genç Hayat İ okulundan 2 öğretmen Timaş, Taze Kitap ve Doğan Egmont yayınevlerini önermişlerdir. Görüşmelerden hareketle, araştırmanın çalışma grubunu Timaş, Taze Kitap, Cezve, Genç Hayat ve Doğan Egmont yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserleri oluşturmuştur.

Tablo 1. Timaş Yayınevinin Çocuk Edebiyatı Eserleri

Timaş	Yazar/Yazarlar	Kategori (Sosyal Bilgiler, Değerler, Yaş, Sınıf)
Kurtuluşun Kahramanları 1 Serisi (10)*	İsmail Bilgin	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Kurtuluşun Kahramanları 2 Serisi (10)	İsmail Bilgin	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Masal ile Rüzgâr Serisi (3)	Şeniz Baş	Yaş, Sınıf
Korsanların Seyir Defteri Serisi (4)	Şeniz Baş	Yaş
Şirin Dünyayı Geziyorum 1 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş, Sınıf
Şirin Dünyayı Geziyorum 2 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş, Sınıf
Şirin İstanbul'u Geziyorum 1 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş, Sınıf
Şirin İstanbul'u Geziyorum 2 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş, Sınıf
Şirin İş Başında 1 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Şirin İş Başında 1 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Şirin Kendimi Durduramıyorum 1 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş
Şirin Kendimi Durduramıyorum 2 Serisi (5)	Birsen Ekim Özen	Yaş
Şirin Mis Sabunlarının Gizemi	Birsen Ekim Özen	Sosyal Bilgiler
Patlak Zekâ CemCan (Bilim Tatil Dinlemez)	Birsen Ekim Özen	Yaş, Sınıf
Nohut Adam	Anıl Basılı	Yaş, Sınıf
Bilimbaz	Öznur Çolakoğlu Cam	Yaş, Sınıf
Levent Çevre Koruyucusu 2	Mustafa Orakçı	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Bitirim İkili Serisi (4)	Mustafa Orakçı	Yaş, Sınıf
Levent Türkiye'yi Geziyorum Serisi (30)	Mustafa Orakçı	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Kağan Serisi (4)	Mustafa Orakçı	Sosyal Bilgiler
Buluşlar ve Serüvenleri Serisi (10)	Xact Studio Ekibi	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Şimendifer Çocukları Serisi (5)	Esra Kireççi & Esra Ağaoğlu	Yaş, Sınıf
Çılgın Kalem Penna ve Arkadaşları	Eileen Qhely	Yaş, Sınıf

Serisi (6)		
Arı Çocuk Serisi (3)	Tony De Saulles	Sosyal Bilgiler, Yaş, Sınıf
Canım Kendim	Selcen Yüksel Arvas	Yaş, Sınıf
Rüya Postacısı	Selcen Yüksel Arvas	Yaş, Sınıf

(10)* Kitap sayısı.

Tablo 2. Taze Kitap Yayınevinin Çocuk Edebiyatı Eserleri

Taze Kitap	Yazar/Yazarlar	Kategori (Sosyal Bilgiler, Değerler, Yaş, Sınıf)
Abartma Tozu	Şermin Yaşar	Yaş
Dedemin Bakkalı	Şermin Yaşar	Yaş
Kaçış Planı	Aslı Perker	Yaş
Öz Yazılımcısı	Nisa İnci	Yaş
Güzel Ülke Atlası	Mutlu Tönbekici	Yaş
Kafası Değişikler Atlası	Fatih Dikmen	Yaş
Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var?	Zeynep Sevde & Kerimcan Akduman	Yaş
Gezgin Eşek'in Oyun Atlası	Saide Nur Dikmen	Yaş
Sanatçı Burada Ne Anlatmak İstemiş?	Duygu Dalgakıran	Yaş
Kahvaltıda Güneş Yedim	Michael Holland	Yaş

Tablo 3. Cezve Yayinevinin Çocuk Edebiyatı Eserleri

Cezve	Yazar/Yazarlar	Kategori (Sosyal Bilgiler, Değerler, Yaş, Sınıf)
Gölge Şehri	Hacire Büküm Yılmaz	Yaş
Orhun Yazıtları	Yücel Öztürk	Yaş
Buz Çetesi Serisi (3)	Yücel Öztürk	Yaş
Kuşlar Meclisi Yer Altı Şehrinin Gizemi	Aziz Mahmut Öncel	Yaş
Görevimiz Yumurta	Halil İbrahim İzgi	Yaş
Tatlı Rüyaalar Ansiklopedisi	Sıddık Yurtsever	Yaş
Büyülü Gezegene Yolculuk	Zeynep Eyüpoğlu	Yaş
Cevher'in Zaman Yolculuğu	Nihal Yılmaz & Emine Esmâ Albayrak	Yaş
SusanPusan Şehri	Fatma Çağdaş Börekçi	Yaş
Kerem Esmâ'yı anlatıyor	Ahmet Ay	Yaş
Uzaylı Sebzeler	Zeynep Akyıldız	Yaş
Bir İnşallah Masalı	Sümeyra Turanalp	Yaş
İsimsizler	Fatma Çağdaş Börekçi	Yaş
Engelsiz Masallar	Ayşegül Sözen Dağ	Yaş
Salyangoz Avcıları	Feyza Kartopu	Yaş
Balkabağı İle Dünya Seyahati	Feyza Kartopu	Yaş
Fare Fasol Serisi (3)	Melih Tuğtaş	Yaş
Çorap Kral	Melih Tuğtaş	Yaş
Normal Ali ve Boş İşler Çetesi	Zeynep Eyüpoğlu	Yaş
Başımın İçinde Yerin Var	Arzu Yurbaş	Yaş
Deniz Canavarları	Zeynep Akyıldız	Yaş
Zamane Kedisi Fıldır	Tuba Özbalak	Yaş
Masal Mutfağı	Hatice Özdemir Tülün	Yaş
Bir Süpernova Gördüm Sanki	Arzu Yurbaş	Yaş
Kanatların Melodisi	Hülya Temelli	Yaş
Minik Dev Tohum	Hatice Kübra Cebeci	Yaş
Sanata Bak	İlğit Burak	Yaş

Tablo 4. Genç Hayat Yayınevinin Çocuk Edebiyatı Eserleri

Genç Hayat	Yazar/Yazarlar	Kategori (Sosyal Bilgiler, Değerler, Yaş, Sınıf)
Sakar Bora Serisi (4)	Çağrı Cebeci	Sınıf
Hiper Cemil Serisi (4)	Mustafa Kemal Çelik	Sınıf
Aşkar Serisi (3)	Canan Ekici	Sınıf
Anadolu Yiğitleri Serisi (5)	İbrahim Uçar	Sınıf

Tablo 5. Doğan Egmont Yayınevinin Çocuk Edebiyatı Eserleri

Doğan Egmont	Yazar/Yazarlar	Kategori (Sosyal Bilgiler, Değerler, Yaş, Sınıf)
Anadolu Efsanelerinin Peşinde	Mavisel Yener	Sınıf
Cingo	Şermin Yaşar	Sınıf
Oh Ne Ala Memleket Atatürk	Şermin Yaşar	Sınıf
Gizli Görev Olimpiyatlar	Sevil Köybaşı	Sınıf, Sosyal Bilgiler
Çelebi Zinciri	Birsen Ekim Özen	Sınıf, Sosyal Bilgiler
Atatürk'ün İzinde	Birsen Ekim Özen	Yaş
Şapka	Zülfü Livaneli	Sınıf
Zamanın Altın Oranı	Zülfü Livaneli	Sınıf
B.A.K.	Gülenbilge Ersan	Sınıf
Mühürler Sandığı Serisi (4)	Gülenbilge Ersan	Sınıf
Zürafa Sözü	Birsen Ekim Özen	Sınıf
Mavi Ege'nin Cesur Çocukları	Anıl Basılı	Sınıf
Ceylin ve Mustafa	Banu Savu	Sınıf
Doğanın Peşinde	Banu Savu	Sınıf
Çocuklar İçin Yapay Zekânın Sırları	Gökçen Hazen	Sınıf
Ayılar Neden Kravat Takar	Onur Koç	Sınıf
Bu Robotlar Çok Akıllı	Toprak Işık & Seher Cesur Kılıçaslan	Sınıf
Yeni Ufuklar	Toprak Işık & Yılmaz Kılıçaslan	Sınıf
	Toprak Işık	Sınıf

Rüyanda Çözersin	Toprak Işık	Sınıf
Eyvah Penguenlerin Soyu	Gamze Pat	Sınıf
Tükeniyor! 1		
Eyvah Horozlar Ötmüyor! 2	Gamze Pat	Sınıf
Eyvah Arılar Müzeli Oldu! 3	Gamze Pat	Sınıf
Portakal Sokağı Çocukları	Gamze Pat	Sınıf
Gizemli Taş		
Portakal Sokağı Çocukları	Gamze Pat	Sınıf
İcatlar Tehlikede		
Martı'nın Deniz Feneri	Gamze Pat	Sınıf
Dede Korkut İle Adsız Oğul	Koray Avcı Çakman	Sınıf
Nasrettin Hoca'nın Sürpriz Misafiri	Koray Avcı Çakman	Sınıf
Gizemli Laboratuvar	Koray Avcı Çakman	Sınıf
Hazine Avı	Koray Avcı Çakman	Sınıf
Piri Reis'in Peşinde	Koray Avcı Çakman	Sınıf
Hayal Takımı	Nermin Bezmen	Sınıf
Kahramanı Kurtar	Zeynep Alpaslan	Sınıf
Tatlı Bir Tesadüf	Özlem İçer	Sınıf
Sırdaş Balıklar	Özlem İçer	Sınıf
Pireli Bale Ayakkabıları	Özlem İçer	Sınıf
Kayıp Formül	Koray Avcı Çakman	Sınıf

Veri Toplama Araçları

Erzincan merkez ilçesinde seçkisiz örnekleme yönteminden basit seçkisiz örnekleme ile seçilen okullarda sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenleri ile yüz yüze görüşülüp notlar alınmıştır. Toplamda 32 öğretmenle üç saatlik görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda Timaş, Genç Hayat, Taze Kitap, Cezve ve Doğan Egmont yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserleri bu çalışmanın veri toplama aracını oluşturmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Kitapların incelenmesi aşamasında iki yazarın ayrı not aldıkları ajandalarına hangi kitapta hangi değerlerin hangi sayfalarda vurgulanmış olduğu not edilmiştir. Bu şekilde yazarlar yaptıkları toplantılarla elde ettikleri bulguları birbirleri ile paylaşmışlardır. Araştırmada geçerliği sağlamak amacıyla yazarlar, değerlere uygun buldukları eserleri

dönüşümlü okuyarak tekrar bir değerlendirme yapmışlardır. Değerlere uygun olduğu tespit edilen kitaplardan alıntılar sunulmuştur.

Etik Kurallara Uygunluk

Bu çalışma beş yayınevinin eserlerinin incelenmesini kapsamaktadır. Bu açıdan etik izin gerekmemektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı eserleri Birey ve Toplum öğrenme alanında saygı ve sorumluluk; Kültür ve Miras öğrenme alanında aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında doğal çevreye duyarlılık; Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında bilimsellik ve doğal çevreye duyarlılık; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında sorumluluk ve tasarruf; Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında sorumluluk ve bağımsızlık; Küresel Bağlantılar öğrenme alanında kültürel mirasa duyarlılık ve saygı değerlerine göre analiz edilmiştir.

BULGULAR

Birey ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Birey ve Toplum öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan saygı ve sorumluluk değerlerinin öğretiminde yararlanılabilecek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Saygı	Sorumluluk
Nohut Adam	Anıl Basılı	X	
Şapka	Zülfü Livaneli	X	
Engelsiz Masallar	Ayşegül Sözen Dağ	X	
Zamanın Altın Oranı	Gülenbilge Ersan		X

Tablo 6’da gösterildiği gibi saygı değeri ile ilgili 3 kitap, sorumluluk değeri ile ilgili 1 kitap tespit edilmiştir. Saygı ve sorumluluk değerine ilişkin kitaplardan örnek metinler şu şekildedir:

Saygı Değeri

... “Hey, yavaş ol Nohut Adam! Hem nereye gidiyorsun? İstersen otları kafana tutturabilmen için sana tel tokalarımın ödünç verebilirim. Ama tutma garantisini veremiyorum. Malum kaygan zemin.” dedi Isırgan (Basılı, s. 24-25).

... Bense okula gitmek zorundaydım ama çok korkuyordum. Çünkü konuşulan dili bilmiyordum. Çevremdeki herkesin sarı saçları ve mavi gözleri vardı; bana benzemiyorlardı. Kendimi okulda da mahallemizde de çok yalnız hissediyordum... Herkes benimle dalga geçiyor, arkamdan fısırlar konuşuyordu (Livaneli, s. 9).

... Buğday, hepimiz gibi bir tavuk. Hem de çok ama çok sevimli bir tavuk. Yalnızca bizden bir kromozom fazlası var; yani onun bazı şeyleri yapması ve algılaması için biraz farklı yollar uygulamamız gerekiyor (Sözen Dağ, s. 10).

Sorumluluk Değeri

... “Fısfıs sana buraların monoton, sıkıcı hatta bazen gereksiz olduğunu fısıldayacaktır. Eğer önemleri konusunda hiç şüphen yoksa, bu kez de seni ertelenebilir olduklarına ikna etmeye çalışacaktır. ‘Ya! Boş versene, sonra yaparsın. Ne acelesi var? Kaçmıyor ya! Anneanneni yarın da görebilirsin. Ödevini yatmadan önce yaparsın. Proje dediğin nedir ki? Haftaya da yetişir. Bu seferlik antrenmana gitmesen ne olacak?!’ gibi... Tanıdık geliyor mu? (Ersan, s. 65).

Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Kültür ve Miras öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik değerleridir. Bu değerlerin öğretiminde yararlanılabilecek örnek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Aile Birliğine Önem Verme	Kültürel Mirasa Duyarlılık	Vatanseverlik
Zürafa Sözü	Anıl Basılı	X		
Sakar Bora- Gizli Hazine Peşinde	Çağrı Cebeci		X	
Güzel Ülke Atlası	Mutlu Tönbekici		X	
Çelebi Zinciri	Birsen Ekim Özen		X	
Anadolu Efsanelerinin Peşinde	Mavisel Yener		X	
Levent Türkiye’yi Geziyorum Serisi (30)	Mustafa Orakçı		X	
Kurtuluşun Kahramanları 1-2 Serisi (20)	İsmail Bilgin			X
Atatürk’ün İzinde	Zülfü Livaneli			X
Atatürk	Sevil Köybaşı			X
Anadolu Yiğitleri Serisi (5)	İbrahim Uçar			X

Tablo 7’de belirtildiği üzere aile birliğine önem verme değeri ile ilgili 1 kitap, kültürel mirasa duyarlılık değeri ile ilgili 34 kitap, vatanseverlik değeri ile ilgili 27 kitap tespit edilmiştir. Aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik değerlerine ilişkin kitaptan örnek metinler şöyledir:

Aile Birliğine Önem Verme Değeri

... Dedemle Turuncu'da geçirdiğimiz geceler... Onun yokluğundan beri karavanı temizlemek ya da içini boşaltmak içimden gelmiyordu. Bir zamanlar sokakları renklendiren Turuncu'nun yerinde şimdi büyük bir kaya duruyor gibiydi. Okulla ev arasında gidip gelirken günler birbirini kovalıyordu. Akşam yemek masaları sessizce kuruluyor, hızlıca kaldırılıyordu. Bazen evden taşınma fikri gündeme geliyordu. Yeni bir eve taşınmanın hepimize iyi geleceğini düşünüyordu annemler. "Belki de öyle olur," diyordum içimden (Basılı, s. 26).

Kültürel Mirasa Duyarlılık Değeri

... Bakırcılar çarşısında Zeugma Mozaik Müzesi'ne geçtik. Kapının girişinde Soner eline bir broşür aldı. Arkadaşlar bu müze dünyanın en önemli müzelerinden birisiymiş. Hmmm! Burada Roma döneminden kalma mozaikler, duvar resimleri, Roma çeşmeleri, sütunlar, heykeller, lahitler ve de en önemlisi meşhur Çingene Kızı Mozaığı varmış (Cebeci, s. 60).

... İnsanların ülkeler arasında gidip gelebilmeleri, ticaret yapabilmeleri için kullandıkları Likya Yolu adında yüzlerce kilometre uzanan bir yol vardı. Dünya'nın her yerinden insanlar Türkiye'ye gelip Likya Yolu'nu yürürler (Tönbekici, s. 51).

... Sonra araştırmaya koyulduk. Yarımburgaz Mağaraları ve Binbirdirek Sarnıcı hakkında bilgi ararken karşılaştıklarımız canımızı sıktı. Yarımburgaz Mağaraları kaderine terk edilmişti. Bir gecekondulu mahallesi birkaç metre yanına kadar yaklaşmıştı. Üstelik tarihi mekânın bakımsız kalmış içi çer çöp dolmuştu. Dün gördüğümüz alanının da aynı kaderi paylaştığını öğrenince üzüldüm doğrusu. Oysa Binbirdirek Sarnıcı en başta İstanbul'un düşman kuşatmalarında susuz kalmasına karşı önlem olarak yapılmıştı. Üstelik bir sanat eserinin estetiğini taşıyordu (Özen, s. 134-135).

Kanıtı yoktur, yorumu çoktur efsanelerin

Bir parçasıdır geleneğin

İstedığın yere götürebildiğin

Düşlerinle beslediğin, bildiğin bilmediğin...

İstanbul nice zamandan geçti

İlk kim buldu bu şehri? (Yener, s. 57).

... Çocuklar kale gördüğünüz hâle 1226 ile 1232 yılları arasında Selçuklular zamanında getirilmiş. Ama kalenin aslı daha da eskiye dayanmakta. Yani yaklaşık 2000 yıllık bir tarihi var. Burası UNESCO Dünya Kültür Mirası adayıdır (Orakçı 32, s. 73).

Vatanseverlik Değeri

... Yaylı araba tozlu yolda ilerlerken, Hamdi Bey derin düşünceler içindeydi. Bundan sonra neyle uğraşacağını, vatana nasıl hizmet edeceğini düşünüyordu. Görevden alındığı gibi bundan sonra da kaymakamlık görevini hiç yapmayacaktı. Memuriyet hayatı artık bitmişti. Bunun için çok üzgündü... Ama yine de bir şeyler yapacağını düşünüyordu. (Bilgin, Hamdi Bey, s. 16).

... Ne olur beni bu görevden alıkoymayın... Bebeğimle birlikte ben bu yolculuk için hazırız. Kocam Yunanlılarla çarpışıyor. Mermisini, topunu, tüfeğini de ben taşımalıyım. (Bilgin, Şerife Bacı, s. 18).

... Her gün gencecik askerleri kaybediyorlardı ki buna dayanmakta artık çok zorlanıyorlardı. “Peki bugün, ya düşman duraklamasaydı ve üzerimize yürümeye devam etseydi ne yapacaktık?” “Hiç, çok basit! Biz de bugün şehit düşen binlerce asker arasında olacaktık... (Livaneli, s. 66).

... Büyük zafer sonrası 31 Ağustos sabahından Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, savaş alanında dolaşıyordu. Meydan, binlerce ceset, birbiri üzerine yığılmış yüzlerce topçu havanı, terk edilmiş silah, top ve cephaneye doludur. Başkomutan Mustafa Kemal, gördükleri karşısında “Bu manzara üzücü ve insanlık için utanç verici! Fakat vatanımızı ve kendimizi korumak için buna mecbur olduk.” (Köybaşı, s. 45).

... “Seyit, ‘belki de yarın’ dedi ya... Olabilir... İtilaf donanması, yarın bütün kuvvetleri ile beklenen o büyük saldırıya geçebilir. Saldırıya geçebilirler de Boğaz’ı geçebilirler mi? Bunun cevabını siz verdiniz. Ben de sizinle aynı inançtayım. Seyit’in de dediği

gibi... Düşmanın o anlı şanlı savaş gemileri bizden öteye geçemeyecek. Yarın, sadece Çanakkale Savaşı için değil, bütün Türk tarihi için büyük bir gün olabilir. Maddi ve manevi bütün gücümüzle bu büyük güne hazır olmalıyız (Uçar 2, s. 45).

İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretimine yönelik örnek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Doğal Çevreye duyarlılık
Arı Çocuk Serisi (3)	Tony De Saulles	X
Korsanların Seyir Defteri- Botanik Adası	Şeniz Baş	X
Levent Çevre Koruyucusu	Mustafa Orakçı	X
Buz Çetesi Serisi (3)	Yücel Öztürk	X
Zürafa Sözü	Anıl Basılı	X
Eyvah Penguenlerin Soyu Tükeniyor! 1	Gamze Pat	X
Eyvah Horozlar Ötmüyor! 2	Gamze Pat	X
Eyvah Arılar Müzelik Oldu! 3	Gamze Pat	X

Tablo 8’de gösterildiği gibi doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili 12 kitap olduğu belirlenmiştir. Doğal çevreye duyarlılık değerine ilişkin kitaplardan örnek metinler şu şekildedir:

Doğal Çevreye Duyarlılık Değeri

... “Hiç duymadım!” diyor Daisy. “Ancak arılar bazen kimyasal maddeler sıkılmış bitkilerden beslenince hasta olabiliyorlar. Çiftçiler mahsullerine zarar veren böceklerden ve yabancı otlardan kurtulmak istiyorlar, ama bazen işe yarayan böcekler de zarar görebiliyor” (Saulles, 2, s. 36).

... Moringa dallarını şöyle bir silkeledi, mahcup bir sesle konuştu.

– Hmm, şey... Suyu temizlerim. Bulduğum yerde kirli bir su varsa onu arıtırım. Bir tür doğal arıtma sistemiymi diyebiliriz. Suyu arıtmak için makineler yapacağınıza su

kenarlarına moringa dikseniz keşke. Yine kendimi çok anlattım. Lütfen diğer arkadaşlarımla yanına da gider misiniz? (Baş, s. 38).

... Dere boyunca yürümeye devam ettik. Karşımıza bir sürü varil çıktı. Anlaşılan varilden dökülen sular balıkları öldürmüştü. Zehir ihtimalini artırıyordu bu. “Kim böyle bir şeyi yapar ki?” diye düşünüp durdu (Orakçı, s. 28).

... Arka sayfada ise artık dünyamızın ısınmaya başladığı yazıyordu. Buna da “Küresel Isınma” adını vermişler! Ve çok üzücü bir gerçeği öğrendi: Dünya ısındıkça tüm insanların, hatta tüm canlıların hayatı tehlikede olacaktı! Bu ısınmaya sebep neymiş peki? Elbette insanların bazı eylemleri! Ahmet kuşları düşündü, salkım söğüdü hatırladı ve yakasındaki bembeyaz ayıyı okşadı (Öztürk, s. 55).

... “Nereden başlasam... Bak Toprak, aslında bu konuyla ilgili yıllarca uyarılar yapıldı. Diğer canlıların yaşamını tehlikeye attığımızı dair. Yasak avlanmaların, hızlı kentleşmelerin yaşama çok ciddi zarar vermeye başladığı görülüyordu. Sonra hayvanları toplu hâlde zehirlemeye çalışan, kötü niyetli kişilerin var olduğunu öğrendik. Yaptıkları katliamdı. Her şey insanların diğer canlıların yaşam alanlarını yok edip oralara kendileri için yeni yaşam alanları inşa etmeleri içindi” (Basılı, s. 46-47).

... “Sevgili halkım, maalesef geçtiğimiz iki sene içinde sayımız yarı yarıya azaldı. İklimler değişiyor. Sıcaklık her yıl daha da artıyor. Bunun sonucunda, Güney Kutbu’ndaki buzullar hızla eriyor,” dedi liderimiz Bilge düşünceli bir sesle. Yanındaki yaşlı penguen onun kaldığı yerden devam etti. “Buz parçaları hızla eridiği için, yumurtlama zamanı geldiğinde kalacak güvenli bir yer bulmak zorlaşıyor. Eğer karaya çıkamazsak suyun içindeki vahşi canlılardan kendimizi koruyamayız,” dedi (Pat 1, s. 7-8).

... “Bal İnek dediklerimi hiç anlamamışsın. Öncelikle, bu çöp konusu öyle basit bir konu değil! Çöpler çevremizi pisletiyor, mikropların üremesine neden oluyor. Bu da kolayca hastalanmamıza yol açabilir. Hele de çiftliğin yanında ki o dere. İçinde çöpler yüzüyor. Hepimiz o dereye su içiyoruz. Özellikle içine atılan plastik maddeler suda

çözünmediği için onlarca yıl dereyi kirletmeye devam edecek,” diye bizi bilgilendirdi (Pat 2, s. 38).

... “Meğer, insanlar kovanımızın olduğu yerdeki tarlalara kimyasal ilaçlama yapmışlar. Bunu anlayınca oradan göç ettik ama kovanın yarısını da kaybetmiştik,” diye acı hatıralarını yad etti Bal Dede (Pat 3, s. 57).

Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan bilimsellik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerin öğretimine dair örnek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Bilimsellik	Doğal Çevreye Duyarlılık
Bilimbaz	Öznur Çolakoğlu Cam	X	
Buluşlar ve Serüvenleri Serisi (10)	Xact Studio Ekibi	X	
Korsanların Seyir Defteri- İcatlar Adası	Şeniz Baş	X	
Korsanların Seyir Defteri- İlkler Adası	Şeniz Baş	X	
Korsanların Seyir Defteri- Yüzen Ada	Şeniz Baş	X	
Bu Robotlar Çok Akıllı	Toprak Işık & Yılmaz Kılıçaslan	X	
Yeni Ufuklar	Toprak Işık	X	
Portakal Sokağı Çocukları (İcatlar Tehlikede)	Gamze Pat	X	
Çocuklar İçin Yapay Zekânın Sırları	Onur Koç	X	X

Tablo 9’da görüldüğü gibi bilimsellik değeri ile ilgili 18 kitap, doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili 1 kitap tespit edilmiştir. Bilimsellik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine ilişkin kitaplardan örnek metinler şu şekildedir:

Bilimsellik Değeri

... Mesela ilk ampulü icat eden Thomas Edison’u düşün. Thomas Edison bile ampulü 999 denemeden sonra yaptığı 1000. denemede buldu. Hatta etrafındakiler onunla dalga geçmek için, “Thomas’cım 999 kez hata yapmana rağmen, bu işi bininci kez deneyecek gücü nereden buldun?” diye sorduklarında, Thomas Edison şöyle karşılık verdi: “Ampulün icadı bin aşamalı bir süreçti. O ilk baştaki 999 deney ise, bininci deneye giden basamaklardı” (Çolakoğlu Cam, s. 71-72).

... Portekizli kâşif Vasco de Gama ise Avrupa keşifler döneminin en başarılı seyahatçiydi. Avrupa’dan direk olarak Hindistan’a giden ilk geminin kaptanıydı. 8 Temmuz 1497’de Portekiz-Lizbon’dan doğuya doğru yola çıkmıştır. Vasco de Gama, bu yolculuk için Müslüman alim İbn-i Macit’in coğrafya hakkında yazdığı kitapları kullanmıştır (Xact Studio Ekibi 4, s. 24-25).

... İnsanın işini kolay kılmak için sistemler kurmaya çabaladım. Kendi kendine işleyen saatler, kuyulardan su çekmeyi kolaylaştıran düzenekler ve işte gördüğünüz bu otomatik hizmetlileri icat ettim. Leonardo’nun benden bahsetme nedeni icatlarımdan faydalanmasıdır. Benden bin yıl sonra da Norbert Wiener bu bilime bir isim verdi; sibernetik. Bana da sibernetiğin öncüsü dediler (Baş, İcatlar Adası, s. 16).

... Ürünlerimizi kaydetmemiz gerekiyordu. Taşları üst üste dizdik olmadı, duvarlara resim çizdik olmadı. Bir gün oğlumu oynarken izliyordum. Toprağa işaretler çiziyordu. “Baba bak bu ağaç, bunu görünce ağacı hatırla. Bu da güneş.” diye bana da anlatıyordu. Buldu, buldum, bulduk diye bağırmışım. Ondan sonra ben de her ürün için bir işaret geliştirdim. Taşınabilir duvarlara da ihtiyacımız vardı. Kil tabletleri yaptım. Çivi için dahi olmaya gerek yok zaten. Sonra işaretlerimiz çoğaldı, yaşamımızdaki her şeyin bir işareti oldu. Yazı dedik adına (Baş, İlkler Adası, s. 56).

... Galileo’nun bizden umudunu kestiği yüzünden belli olsa da devam etti.

– Uzun yıllar aynı dönemde yaşadığım sevgili bilim dostlarım Kepler ve Kopernik ile çalışmalar yaptık. Bilinen Dünya’nın bilindiği gibi olmadığını hep beraber ispatladık. O güne kadar bilinen, Dünya’nın evrenin merkezinde olduğu ve Güneş’in de sabit

olduğuydu. Biz Güneş'in merkezde, Dünya'nın yuvarlak olduğunu ve döndüğünü söyledik. Hatta Güneş de dönüyor dedik. Ama bizi dediğimize pişman edenler oldu! Ne itirazlar ettiler, nasıl direndiler! Galileo, hepimize baktıktan sonra devam etti:

- Hatta bizi öyle durumlara soktular ki doğruyu söylediğimiz için özür dilemek zorunda kaldık. Şimdi üzüntüyle anıyorum o günleri (Baş, Yüzen Ada, s. 49).

... Yani yaşayacağımız değişimlerin yönünü kestirebiliriz. Arkamızda binlerce yıllık bir tarih var. Mağaralardan çıkıp buraya geliş serüvenimizi biliyoruz. Teknolojinin dünyayı şimdiye kadar nasıl dönüştürdüğünü de inceledik. Bu bilgileri dürbün gibi kullanabiliriz (Işık ve Kılıçaslan, s. 124).

... Meraklı insanlar olmasaydı bilim de olmazdı. Bakmışlar, sabah Güneş doğuyor, akşam batıyor. Gece boyu nereye gidiyor bu ateş topu diye meraklanan olmuş. Peki ya Ay? O neden gündüz yok da gece gösteriyor yüzünü? Niçin bazen kocaman tabak gibi, bazen yarım, bazen hilal şeklinde? (Işık, s. 72).

... Erdem elindeki parçayı Bell'e uzattığında, doğru şeyi aldığına emin oldu. Graham Bell'in gözleri ışıltısına tekrar kavuşmuştu. Okula vardıklarında, Bell hemen çalışmaya başladı. Parçayı yerine yerleştirip son düzeltmeleri de yaptı. Artık ilk telefon konuşma denemesine hazırdı (Pat, s. 92).

... Sadece fabrikalar değil, fabrikaların ürettiği ürünler de akıllı olmaya başladı artık. Örneğin uçak motorlarında artık binlerce sensör var. Uçak mühendisleri bu sensörlerden gelen hammaddeyi/veriyi sürekli inceliyor ve uçak motorunun yakıt tüketimini, performansını; uçağın aldığı yolcu sayısı, rotası, hava şartları gibi bilgilerle otomatik olarak optimize ediyorlar (Koç, s. 134).

Doğal Çevreye Duyarlılık Değeri

... Dijital dünyanın faydalarından yararlanırken fiziksel dünyanın önemini de bilmek gerekiyor. Fiziksel dünya duyularımızla hissettiğimiz, işittiğimiz, kokladığımız, dokunduğumuz, tattığımız, yaşadığımız gerçek dünya. Teknolojinin de amacı fiziksel dünyayı zenginleştirmek olmalı. Dijital dünya hiçbir zaman fiziksel dünyanın yerini

almamalı. Doğayla, denizle, hayvanlarla olan iletişim, parklarda bahçelerde arkadaşlarımızla oynanan oyunlar, hem zihin hem de beden gelişimi için çok önemli. Çünkü doğa en iyi öğretmendir, hiçbir zaman kötü günü olmaz, kızmaz ve hep iyi şeyler öğretir (Koç, s. 31-32).

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan sorumluluk ve tasarruf değerlerinin öğretimine ilişkin örnek çocuk edebiyatı eserine Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eseri

Kitap Adı	Yazar	Sorumluluk	Tasarruf
Sakar Bora- Nereden Pörtledi Bu Sivilceler	Çağrı Cebeci	X	X

Tablo 10'da gösterildiği gibi sorumluluk ve tasarruf değeri ile ilgili 1 kitap olduğu tespit edilmiştir. Sorumluluk ve tasarruf değerlerine ilişkin kitaptan örnek metinler şöyledir:

Sorumluluk Değeri

... Bakın arkadaşlar. Son zamanlarda başımıza gelenlerden bahsetmeme gerek yok. Ben bugün sivilcelerimizin sebebinin çikolata olmadığını düşündüm. Bence gerçek sorumlular, bu hormonlu çikolataları üretenler. İşte bu konuda bir şeyler yapmamız lazım. Ne diyorsunuz? El ele verirse ve iyi bir plan yaparsak bu işin üstesinden gelebiliriz. Eğer başarırız bundan sonra kimse bu şekilde zarar görmez (Cebeci, s. 44-45).

Tasarruf Değeri

... Yaa! Ne sandım evlat. Piyasadaki bu tür sahtekâr firmalar yüzünden hem sizin cebiniz hem de sağlığınız büyük tehdit altında oluyor. Çok dikkatli olmalıyız. Her gördüğünüz şeyi lezzetli diye yememelisiniz. Sizler bilinçli oldukça, sağlıklı beslendikçe sizden sonraki nesilde sağlıklı olacaktır (Cebeci, s. 37).

Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan sorumluluk ve bağımsızlık değerlerinin öğretimine dair örnek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Sorumluluk	Bağımsızlık
Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma	Birsen Ekim Özen	X	X
Kurtuluşun Kahramanları 1-2 Serisi (20)	İsmail Bilgin		X
Atatürk’ün İzinde Atatürk	Zülfü Livaneli		X
Anadolu Yiğitleri Serisi (4)	Sevil Köybaşı		X
	İbrahim Uçar		X

Tablo 11’de gösterildiği gibi sorumluluk değeri ile ilgili 1 kitap, bağımsızlık değeri ile ilgili 27 kitap tespit edilmiştir. Sorumluluk ve bağımsızlık değerlerine ilişkin kitaplardan örnek metinler şu şekildedir:

Sorumluluk Değeri

... “Benim arkadaşım Burak var ya, onun annesinin bilgisayarında bir program var. Fotoğrafları arka arkaya koyup film yapıyorlar. Müzikli filan... Ben izledim. Tatil fotoğraflarından yapmışlar. Harikaydı. Biz de benzer bir şeyi insanlar tarafından eziyet gören hayvanlar için yapalım” (Özen, s. 32).

Bağımsızlık Değeri

... Annesi ciddiyetle araya girdi: “Cümlelerini kullanırken yanlış zaman kullanıyorsun. Soylular nasıl yaşardı, nasıl insanlar diyecektin herhâlde. Çünkü böyle şeyler eskiden vardı ama artık yok!” “Hiç mi yok?” “Tabi dünya üzerinde bazı yerlerde var. Ama demokrasi ile yönetilen ülkelerde bu tür sınıflar yoktur. Yasalar her vatandaş için aynıdır.” “Bir soylu isterse bizi evimizden atamaz mı?” babaları hayretle onlara baktı. “Bizi evimizden atmak mı? Bizim hukuk sistemimiz var kimse kimsenin hakkını çiğneyemez.” “Aç bırakamazlar mı bizi?” “Tabi ki hayır! Hem devletler halklarıyla

ilgilenirler. Evsiz ve parasız olanlar için de sosyal destek programları üretilir” (Özen, s. 119).

... Efem işler kötü... Yunanlar Aydın'a dün gitmişler. Zulüm yapıyorlar. Bu zulümleri anlatmaya dilim varmaz. Bu sözü duyan Yörük Ali Efe birden ayağa kalktı. Öfkelendi.

-Yeter artık! İzmir işgal edildi. Şimdi de Aydın! Yunan elini kolunu sallaya sallaya ilerliyor. Bunlara dur demek lazım.

Kendisine bakan kızanlara döndü.

Buraya iyi bakın! Bu Çine'nin etrafı dağlıktır. Bu köy Yağcılar Köyüdür. Benim doğduğum, büyüdüğüm köydür. Buralar bizim meskenimizdi. Bundan sonra ovaya ineceğiz. Dağlardan ayrılacağız. Artık yapacağımız şey Yunan ile savaştır (Bilgin 9, s. 8).

... Harbiye nazırı yani ülkedeki tüm savaş durumlarından sorumlu olan bakan Mustafa Kemal'e padişahın onun derhâl İstanbul'a dönmesini emrettiğini söyledi. Fakat Mustafa Kemal, İngiliz işgal kuvvetlerinin baskısıyla verildiğini bildiği bu emre itaat etmedi. Nazıra “Ben İngilizlerden emir almam,” diye cevap yazdı (Livaneli, s. 76-77).

... “Şimdi günün ağardığını nasıl görüyorsan, uzaktan, bütün doğu milletlerinin uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetlerine kavuşacak daha pek çok kardeş millet vardır. Bu milletler bütün güçlüklerle, bütün engellere rağmen, her şeyi yenecekler ve kendilerini bekleyen güzel geleceğe kavuşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünde yok olacak ve yerlerine milletler arası hiçbir renk, din, ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve iş birliği çağı gelecektir” der (Köybaşı, s. 105).

... “Gelelim bizim düşüncemize... Ateşkes masasına otururken, sesimizin mümkün olduğunca gür çıkması gerekir değil mi? Bunun için de düşmanı en azından burada durdurabilmeliyiz. Erzurum'dan öteye geçit vermemeliyiz. Buradan batıya doğru düşmanın atacağı her adım, anlaşma belgesinde aleyhimize bir maddeye dönüşebilir. İşte bu sebeptir ki, Erzurum'da mutlaka kazanmamız lazımdır” (Uçar 3, s. 44).

Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Küresel Bağlantılar öğrenme alanında kazandırılması amaçlanan kültürel mirasa duyarlılık ve saygı değerlerin öğretimine dair örnek çocuk edebiyatı eserleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Değerlerinin Öğretimine Yönelik Örnek Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap Adı	Yazar	Kültürel Mirasa Duyarlılık	Saygı
Bitirim İkili-Çook Uzak Doğuda	Mustafa Orakçı	X	
Bitirim İkili- Afrika Kıtasında	Mustafa Orakçı	X	
Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var?	Zeynep Sevde & Kerimcan Akduman	X	
Gezgin Eşek’in Oyun Atlası	Saide Nur Dikmen	X	
Sanata Bak	Ilgıt Burak	X	
Sanatçı Burada Ne Anlatmak İstemiş?	Duygu Dalgakıran	X	
Mühürler Sandığı Gizli Görev: Mısır 2	Birsen Ekim Özen	X	
Mühürler Sandığı Gizli Görev: Olimpiyatlar 3	Birsen Ekim Özen	X	
Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma 4	Birsen Ekim Özen	X	
Şirin Dünyayı Geziyorum 1-2 Serisi (10)	Birsen Ekim Özen	X	X

Tablo 12’de gösterildiği gibi kültürel mirasa duyarlılık değeri ile ilgili 19 kitap, saygı değeri ile ilgili 10 kitap tespit edilmiştir. Kültürel mirasa duyarlılık ve saygı değerlerine ilişkin kitaplardan örnek metinler şöyledir:

Kültürel Mirasa Duyarlılık Değeri

... Moçi, pirinçten yapılan bir çeşit yiyecekmiş. Çiğnemek zormuş, uzun uzun çiğneyerek bir tane yedim. Ardından Nuri’den intikamımı almak için harekete geçtim. Gelen garsona wasabi istediğimi söyledim (Orakçı-Çook Uzak Doğuda, s. 46).

... Burası çok ilginç bir yerdi. Çok garip şeyler satılıyordu.

... Dostum bu meydana bir harika... Takma diş aldım. Üstelik kullanılmış. Dişlerin sarılığını görmüyor musun? Hiç diş fırçası görmemiş bile olabilir. Bunu ilginç şeyler koleksiyonuma koyacağım (Orakçı,-Afrika Kıtasında s. 69).

... Dünya üzerinde başka bir gezegene yolculuk yapmak ister misiniz? Etiyopya'da bulunan Danakil Çöküntüsü'ne gitmeniz yeterli! Köpürdeyen lav gölleri, rengârenk asidik jeotermal havuzlar, devasa tuz tarlaları... (Sevde ve Akduman, s. 14).

... Bu oyunu oynayabilmek için en az 30 santimlik tahta bir sopa bulunmalıdır. Sopa dik bir şekilde toprağa batırılır ve üstüne bozuk 50 kuruş koyulur. Bu sopanın etrafına bir daire çizilir. Oyuna başlamadan önce herkes bu çizgiye bir metre mesafede yerini almalıdır. Her oyuncu sırayla elindeki madeni parayla sopanın ucundaki kuruşa vurmaya ve onu çizginin dışına çıkarmaya çalışır. Başarılı olan bir puan kazanır ve yanana kadar para atmaya devam eder. Başarısız olunca sıra diğer oyuncuya geçer. Oyun sonunda kim en çok puanı toplarsa o kazanır (Dikmen, s. 27).

... Tabloda doksan kadar çocuk oyunu, iki yüzden fazla da insan var. O yüzden bu tablo 1500'lü yıllarda Hollanda için tam bir "görsel oyun ansiklopedisidir" (Burak, s. 50).

... Bugün Irak topraklarında bulunan antik Ur şehrindeki bir kral mezarından çıkan bu resimli kutuyu, 1927'de İngiliz bir arkeolog buldu. Onun bir kraliyet amblemi olduğunu düşünüp adını Ur Standardı koydu. Kutu şimdi Londra'daki British Museum'da bulunuyor (Dalgakıran, s. 13).

... On dakika sonra Keops'un bir piramit, yani bir Mısır Firavunu mezarı olduğunu anlamışlardı. Hem de dünyanın yedi harikasından biriydi. Keops hakkında çok ilginç bilgiler elde ettiler. Keops piramidinin yaklaşık yirmi yıl sürdüğünü, üstelik yapıldığı günden itibaren tam üç bin yıl boyunca dünyanın en yüksek yapısı olma ayrıcalığını koruduğunu öğrenince şaşırıldılar (Özen 2, s. 23-24).

... Daracık sokaklardan geçerek yollarına devam ettiler ve aniden genişçe bir meydana çıktılar. Meydana çıkar çıkmaz da karşıdaki tepede bütün heybetiyle duran Akropolis'i fark ettiler. Tülay hemen Alp'in kolunu tutup yapıları gösterdi.

“Alp, Akropolis şu tepedeki büyük binalar mı?”

“Evet!”

Alp şaşırmişti... “Ne kadar güzelmiş. Oysa Atina fotoğraflarında yıkık dökük gözüküyor. Yıllar sonra o hâle geleceğini bilmek gerçekten üzücü” (Özen 3, s. 68).

... “Bu heykeli tanıyorum ben. Roma şehrinin kuruluş mitolojisini temsil ediyor,” dedi. Nazif Bey ciddi bir sesle. “Ormanda terk edilen iki kardeşi emzirip besleyen kurt heykeli. Çocukların adları Remus ve Romulus. Mitolojiye göre, Roma’yı onlar kurmuş” (Özen 4, s. 50).

... Hermitage, dünyanın en büyük müzesiymiş. Gezdik gezdik, ama bitiremedik. Rus Çarlarına ait mobilyaları, tabloları, avizeleri devasa süsleri gördük. Saray bitecek gibi görünmüyordu (Özen 1, s. 74).

Saygı Değeri

... -Sen buraya gelmeden önce Hindistan hakkında hiçbir şey okumadın mı? Düşündüm ama bunun bizim bu otobüste olmamızla bir ilgisini bulamadım.

-Hindistan’da inekler kutsal hayvanlar. Onlara asla ve asla kötü davranamazsın. Kıvrır’a şüphe ile baktım.

-Yok artık dalga geçiyorsun.

-Madem dalga geçiyorum sen açıkla bakalım, o kibar insanlar nasıl bir anda deliye döndü? Evet, tam benim ineğe sert yaklaşımından sonra bir şeyler olmuştu. Kabul ediyorum. Ama bu çok mantıksız!

-Türkiye’de de emekle top oynayan birini görsen sinirlenirsin değil mi? Bazı şeyler kutsal kabul edilir. Nedenini sorgulamak sana düşmez. Saygılı olacaksın (Özen, s. 52-54).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada beş yayınevının yayımladıkları çocuk edebiyatı eserleri sosyal bilgiler, değerler, yaş ve sınıf ölçütlerine göre sosyal bilgiler dersi öğrenme alanı değerleri bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; Birey ve Toplum öğrenme alanında saygı değeri için Nohut Adam, Şapka ve Engelsiz Masallar kitapları, sorumluluk değeri için de Zamanın Altın Oranı adlı kitap önerilmiştir. Kültür ve Miras öğrenme alanında aile birliğine önem verme değeri için Zürafa Sözü adlı kitap, kültürel mirasa duyarlılık değerine yönelik Sakar Bora-Gizli Hazine Peşinde, Güzel Ülke Atlası, Çelebi Zinciri, Anadolu Efsanelerinin Peşinde, Levent Türkiye'yi Geziyorum serisi, vatanseverlik değeri ile ilgili olarak Kurtuluşun Kahramanları1-2 serisi, Atatürk'ün İzinde, Atatürk ve Anadolu Yiğitleri serisi önerilmiştir. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında doğal çevreye duyarlılık değerine ilişkin Arı Çocuk serisi, Korsanların Seyir Defteri-Botanik Adası, Levent Çevre Koruyucusu, Buz Çetesi serisi, Zürafa Sözü, Eyvah Arılar Müzeli Oldu!, Eyvah Horozlar Ötmüyor! ve Eyvah Penguenlerin Soyu Tükeniyor! adlı kitaplar önerilmiştir. Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında bilimsellik değerine yönelik olarak Bilimbaz, Buluşlar ve Serüvenleri serisi, Korsanların Seyir Defteri-İcatlar Adası, Korsanların Seyir Defteri-İlkler Adası, Korsanların Seyir Defteri-Yüzen Ada, Çocuklar İçin Yapay Zekânın Sırları, Bu Robotlar Çok Akıllı, Yeni Ufuklar ve Portakal Sokağı Çocukları-İcatlar Tehlikede adlı kitaplar ile doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili olarak Çocuklar İçin Yapay Zekânın Sırları adlı kitap önerilmiştir. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında sorumluluk ve tasarruf değerine yönelik Sakar Bora-Nereden Pörtledi Bu Sivilceler adlı kitap önerilmiştir. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında sorumluluk değeri için Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma kitabı bağımsızlık değeri için Kurtuluşun Kahramanları 1-2 serisi, Atatürk'ün İzinde, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma, Atatürk, Anadolu Yiğitleri serisi önerilmiştir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanında kültürel mirasa duyarlılık değeri için Bitirim İkili-Çook Uzak Doğuda, Bitirim İkili-Afrika Kıtasında, Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var?, Gezin Eşek'in Oyun Atlası, Sanata Bak, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Mısır,

Mühürler Sandığı Gizli Görev: Olimpiyatlar, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma, Şirin Dünyayı Geziyorum 1-2 serisi ve Sanatçı Burada Ne Anlatmak İstemiş? adlı kitaplar ile saygı değeri için de Şirin Dünyayı Geziyorum 1-2 serisi önerilmiştir.

Çalışmadan elde sonuçlar değerlendirildiğinde; en fazla kültürel mirasa duyarlılık değeri ile ilgili çocuk edebiyatı eserlerinin olduğu, en az ise aile birliğine önem verme ve tasarruf değerine yönelik eserlerin olduğu görülmüştür. Bu noktada belirtmek gerekir ki pek çok kitabın içeriğinde istenilen değer vurgulanmakta ancak bir sonraki ya da önceki sayfalarında çelişen ifadelerin yer alması gibi bir tezatlık dikkati çekmektedir. Örneğin A kitabında ilk sayfalarda saygı değeri öne çıkarken bir sonraki sayfalarda dedesine ve nenesine karşı saygıyı bozma gibi bir tezatlığın olduğu tespit edilmiştir. B kitabında müdüre lakap takma gibi olumsuz ifadeler yer alırken bir sonraki sayfalarda müdürle saygı çerçevesindeki konuşma ifadelerine yer verilmiştir. C kitabında hayvanlara karşı olumsuz tutum ve davranışlar yansıtılmıştır. Bu ve benzeri örnekler, değerlerin çelişmesine örnek teşkil ettiğinden elenmiş ve öneri olarak sunulmamıştır. Bazı kitaplarda ise değerlerin olduğu ancak araştırma kapsamında ele alınan değerlerin dışında olduğundan öneri olarak sunulmamıştır. Ayrıca Sever (2019) çocuk edebiyatı eserlerinde doğrudan kural ve yaptırımlardan uzak, çocukların daha çok sebep sonuç ilişkisi kurabilecekleri yaşam durumlarının yansıtılması gerektiğine dikkat çekmekte, bir nevi düşünmelerini sağlayan örneklerin olmasının önemini vurgulamaktadır. Bu bakış açısı ile de değerlendirme yapan araştırmacılar bu tarz yayınların da sınırlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları, Çıkarımlar ve Öneriler

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışma, beş yayınevının yayımladıkları çocuk edebiyatı eserleriyle ve sosyal bilgiler, değerler, yaş ve sınıf ölçütleri ile sınırlandırılmıştır. Bu ölçütlere uygun olduğu hâlde değer çelişmesinin tespit edildiği kitaplar elenmiştir. Dolayısıyla bu araştırma sonucunun belirtilen sınırlılıkları nedeniyle genellenebilirliğinin de sınırlı olabileceğini ifade etmek mümkündür.

Çalışma sonucundan hareketle 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının değerlerine uygun olduğu tespit edilen kitapların değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu eserlerin değer öğretimi yaklaşımlarının uygulanmasına uygun olduğu görüldüğünden, iyi tasarlanmış bir etkinlik ile sonucun daha anlamlı olacağı varsayılmaktadır.

Değer eğitiminde öne çıkan derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Bu dersi veren sınıf öğretmenlerinin çalışma sonucunda belirlenen örnek çocuk edebiyatı eserlerini, değer öğretimi yaklaşımlarını kullanarak yararlanmaları önerilebilir. Ayrıca yayınevlerinin çocuk edebiyatı eserlerinin farklı sınıfların öğretim programında kazandırılması amaçlanan değerler kapsamında incelenmesi önerilebilir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmaya; araştırma fikrinin oluşturulmasında ikinci yazarın, giriş bölümünün yazılmasında birinci yazarın, yöntem bölümünde ve bulguların elde edilmesinde birinci ve ikinci yazarın, sonuç ve tartışma bölümünün yazılmasında birinci yazarın katkıları olmuştur.

KAYNAKLAR

- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Turkish Studies*, 13(28), 1-30. Doi: 10.7827/TurkishStudies.14430
- Aktan, O. & Kılıç, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerleri 100 temel eserde bulunan değerlerin destekleme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 7-68. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29166/312328> adresinden erişilmiştir.
- Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler*. (Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun 'merhaba sevgi' adlı çocuk romanının değerler eğitimi ve on kök değer açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 248-272. Doi: 10.21764/maeuefd.771465
- Bütün Kar, E. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde kanıt ve edebi eserlerin kullanımı*. Çalışkan, H. & Kılcan, B. (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (284-310) içinde. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Calp, Ş. & Calp, M. (2019). Küçük kara balık ve küçük prens kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki temel beceriler, değerler ve 4. sınıf kazanımları açısından incelenmesi. *SETSCI Proceedings*, 4(4), 61-69. http://www.set-science.com/manage/uploads/ISAS2019-EDS_0041/SETSCI_ISAS2019-EDS_0041_006.pdf adresinden erişilmiştir.
- Çalışkan, A. (2016). *İlköğretim 100 temel eser içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım* (3. Baskı) Ankara: Tudem Yayınları.
- Edgington, W. D. (2002) To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*, 93(3), 113-116, Doi:10.1080/00377990209599893
- Eryeşil, O. (2015). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Ankara.
- Genç, H. N. (2019). Çocuk yazını ürünü "mor dinazor kıvılcım" serisinde değerler eğitimi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 7(1), 25-36. Doi: 10.35233/oyea.450332

- Güran Yiğitbaşı, K. (2018). *Çocuk yayınları ve dışa açılım*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Gürsoy Tavuş, Z. (2015). *Gülten Dayıoğlu'nun hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Halstead, J. M. (2005). *Values and values education in schools*. In J. M. Halstead & M. J. Taylor (Eds.), *Values in education and education in values* (pp.1-13). London: The Falmer Press.
- İpek, D. (2017). *Çok satılan yazımsal çocuk kitaplarında evrensel değerler üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İpşiroğlu, Z. (2007). Çocuk yazını eleştirisi. S. Sever (Yay.Haz.), Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi (COGEM) 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (s. 173-176) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karagöz, B. (2017). Emin Özdemir'in çocuk kitaplarına değerler eğitimi bağlamında bir bakış: bir çözümleme çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 63-85. Doi: 10.30794/pausbed.414620
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=14949 adresinden erişilmiştir.
- Kavaklı, T. (2019). *Mavisel Yener'in masal kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kuru, H. (2018). Hamdullah Köseoğlu'nun "küçük balık" adlı çocuk kitabında değerler ve dil zenginliği. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 211-221.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gusbd/issue/36957/373843> adresinden erişilmiştir.
- Kuru, H. & Keklik, S. (2016). Ayşe Yamaç'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 217-237.
[http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/758666199_12_Kuru_\(217-237\).pdf](http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/758666199_12_Kuru_(217-237).pdf) adresinden erişilmiştir.

- Leming, J. S. (1997). Whither goes character education? Objectives, pedagogy, and research in education programs. *Journal of Education*, 179(2), 11-34. <https://doi.org/10.1177/002205749717900203>
- Leming, J. S. (2000). Tell me a story: An evaluation of a literature-based character education programme, *Journal of Moral Education*, 29(4), 413-427, Doi:1080/71367938810
- Leming, J. S. (1981). Curricular effectiveness in moral/values education: A review of research. *Journal of Moral Education*, 10(3), 147-164, Doi:10.1080/0305724810100301
- McGowan T. & Guzzetti, B. (1991). Promoting social studies understanding through literaturebased instruction, *The Social Studies*, 82(1), 16-21, Doi:10.1080/00377996.1991.9958300
- Memişoğlu, S. (2019). *Türkçe öğretiminde değerler eğitimi bağlamında Refik Halid Karay'ın hikâyelerinin analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Otmar, Ö. (2017). *Yalvaç Ural'ın çocuk yapıtlarının evrensel değerler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, H. (2013). *İlköğretim 100 temel eserdeki manzum metinlerde değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, C. & Ofluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Pilav, S. & Orhan, M. (2020). 6 – 12 Yaş Grubu TÜBİTAK çocuk kitaplarının değerler eğitimi yönünden incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 434-453. Doi: 10.18026/cbayarsos.759891
- Savage, M. K. & Savage, T. V. (1993) Children's literature in middle school social studies, *The Social Studies*, 84(1), 32-36. Doi: 10.1080/00377996.1993.9956244
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat* (10. Baskı). Ankara: Tudem Yayınları.
- Superka, D. P., Ahrens, C., Hedstrom, J. E., Ford, L. J. & Johnson, P. L. (1976). *Values education sourcebook: Conceptual approaches, material analyses and an annotated bibliography*. Colorado: Social Science Education Consortium, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.
- Şahin, T. G. & Bayrak, Ö. (2020). Birsen ekim özen'in çelebi zinciri adlı eserinin değerler eğitimi ve türkçe ders kitaplarında yer alan temalara uygunluk açısından incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal*

*Bilimler**Dergisi*, 17(2), 775-798. Doi: 10.33437/ksusbd.755557

Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi. *International Journal of Humanities and Education*, 1(1), 79-104.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/357542> adresinden erişilmiştir.

Şirin, M. R. (2019). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış –Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?-* (2. Baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları.

Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Tahirova, K. (2019). *Abdulla Şaik'in eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tillman, D. (2014). *8-14 yaş grubu öğrencileri için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri*. (Çev. Aktepe, V.). Konya Eğitim Yayınevi.

Üstündağ, A. (2017). 8-10 yaş çocuklarına yönelik çocuk kitaplarının değerler açısından incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 1-10. <https://asosindex.com.tr/index.jsp?modul=journal-volumeissue&volume=-&issue=62&year=2017&journal-id=410> adresinden erişilmiştir.

Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values, *Educational Review*, 52(1), 37-46. Doi: 10.1080/00131910097397

Yalçın, A. & Aytas, G. (2014). *Çocuk edebiyatı*. (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yel, S. & Aladağ, S. (2015). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi*. Safran, M. (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi. (s. 120-150) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Yeniay, S. (2019). *Behiç Ak'ın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, A. (2018). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ORCID

Esra UÇARKUŞ <https://orcid.org/0000-0001-6786-4805>

Kübra Tuğçe BİNGÖL <https://orcid.org/0000-0002-2088-403X>

SUMMARY

Introduction

In this study, it is aimed to propose exemplary children's literature works for the education of the values of respect, responsibility, giving importance to family unity, sensitivity to cultural heritage, patriotism, sensitivity to the natural environment, being, scientificness saving and independence determined in seven learning areas in the 4th grade social studies curriculum. For this purpose, the opinions of classroom teachers for children's book publishers were taken. From this point of view, children's literature works of the determined publishing houses were examined on the basis of social studies, values, age and class criteria.

Method

In this study, which was designed with a qualitative research method, children's literature documents were examined according to the values aimed to be gained in the 4th grade social studies curriculum. There are many publishing houses that publish children's literature works. In determining which of these publishing houses will be included in the study group, the opinions of the classroom teachers who took the social studies course were taken into account. The second author conducted face-to-face interviews with a total of 32 teachers working in 10 schools, which were determined by simple random sampling, one of the random sampling methods. Based on the interviews, the study group of the research consisted of children's literature works by Timaş, Taze Kitap, Cezve, Genç Hayat and Doğan Egmont publishing houses. In this study, whose data were collected from children's literature, descriptive analysis method was used.

Results and Discussion

In this study, children's literature works published by five publishing houses were examined in the context of social studies learning area values according to social studies, values, age and class criterias. As a result of the study, in the context of teaching values; In the field of Individual and Society learning, the books Nohut Adam, Şapka and Engelsiz Masallar are recommended for the value of respect, and the book called Zamanın Altın Oranı for the value of responsibility. In the context of Culture and Heritage learning field, for the value of giving importance to family unity Zürafa Sözü, for the sensitivity to cultural heritage Sakar Bora-Gizli Hazine Peşinde, Güzel Ülke Atlası, Çelebi Zinciri, Anadolu Efsanelerinin Peşinde, Levent Türkiye'yi Geziyorum series, in related to the patriotism Kurtuluşun Kahramanları 1-2, Atatürkün İzinde, Atatürk ve Anadolu Yiğitleri series are suggested. In the context of learning field of People, Places and Environments; Arı Çocuk series, Korsanların Seyir Defteri-Botanik Adası, Levent Çevre Koruyucusu, Buz Çetesi series, Zürafa Sözü, Eyvah Arılar Müzeli Oldu!, Eyvah Horozlar Ötmüyor! and Eyvah Penguenlerin Soyu Tükeniyor! were suggested for the value sensitivity to the natural environment. In the context of learning field of Science, Technology and Society; following books named as Bilimbaz, Buluşlar ve Serüvenleri series, Korsanların Seyir Defteri-İcatlar Adası, Korsanların Seyir Defteri-İlkler Adası, Korsanların Seyir Defteri-Yüzen Ada, Çocuklar İçin Yapay Zekanın Sırları, Bu Robotlar Çok Akıllı, Yeni Ufuklar and Portakal Sokağı Çocukları-İcatlar Tehlikede were suggested for the value of scientific and çocuklar için yapay

zekanın sırları was suggested for the value sensitivity to the natural environment. In the context of learning field of Production, Distribution and Consumption; the book named as Sakar Bora - Nereden Pörtledi Bu Sivilceler was suggested for the value of saving and responsibility. In the context of learning field of Active Citizenship; for the value of responsibility Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma, for the value of independence Kurtuluşun Kahramanları 1-2, Atatürk'ün İzinde, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma, Atatürk and Anadolu Yiğitleri series were suggested. In the context of learning field of Global Connections; Bitirim İkili-Çook Uzak Doğuda, Bitirim İkili-Afrika Kıtasında, Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var?, Gezgin Eşek'in Oyun Atlası, Sanata Bak, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Mısır, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Olimpiyatlar, Mühürler Sandığı Gizli Görev: Roma, Şirin Dünyayı Geziyorum 1-2 serisi and Sanatçı Burada Ne Anlatmak İstemiş? were suggested for the value of sensitivity to the cultural heritage and Şirin Dünyayı Geziyorum 1-2 series were suggested for the value of respect.

Suggestions

It can be suggested that primary school teachers who teach social studies should benefit from the sample children's literature works determined as a result of the study by using value teaching approaches. In addition, it can be suggested to examine the children's literature works of publishing houses within the scope of the values that are aimed to be gained in the curriculum of different classes.